

вирішення окремих питань на рівні держави. Соціальний працівник має пам'ятати, що сім'я є значним ресурсом у вирішення багатьох проблем, тому активізувати, консультувати, підтримувати і насажувати її необхідно задля позитивної сімейної атмосфери, балансуючих відносин між подружжям та міцних розуміючих стосунків між батьками і дитиною.

Список використаних джерел

1. Сімейний Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/ed20130804#n25>
2. Буковська О. О. Напрямки психологічної допомоги сім'ям, які виховують дитину з особливими потребами / О. О. Буковська // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Психологічні науки. - 2013. - Вип. 114. - С. 12 - 16. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPH_2013_114_5
3. Кобилянська Л. І. Взаємодія соціального гувернера з сім'єю, що виховує дитину-інваліда // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. — К., 2002. — Кн.2. — С.57 – 62.
4. Майструк Н. О., Лучаківська А. Р. Проблеми сімей, що виховують дітей з обмеженими фізичними можливостями в сучасній Україні в контексті соціальної роботи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/5445/1/10%20-%203%287%29%20-%2013.pdf>
5. Пюра О. С. Прикладні аспекти соціально-педагогічної роботи з батьками дитини з особливими освітніми потребами. «Молодий вчений».2017. №2 (42). [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2017/2/124.pdf>
6. Соціально-педагогічна робота з батьками, що виховують дітей з особливими потребами: навчально-методичний посібник / Сост. Н. В. Заверико, Т. Г. Соловйова. – Запоріжжя: ПП "Тандем", 2008. – 53 с.
7. Хмизова О. В. Організація психокорекційної роботи з батьками дітей з особливими потребами як складова цілісного процесу ранньої соціальної реабілітації / О. В. Хмизова, Н. В. Остапенко // Соціальна робота в Україні: теорія і практика науково-методичний журнал. – 2011. – № 3/4. – С. 203 - 211.

Конончук А. І.,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, (м. Ніжин, Україна)

ДІЯЛЬНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ЦЕНТРІВ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ЩОДО НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ГРОМАДЯНАМ ПОХИЛОГО ВІКУ: РЕЗУЛЬТАТИ КОМПЛЕКСНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Виклики сучасності вимагають пошуку нових підходів до підвищення якості життя громадян похилого віку. Зміна соціального статусу людини, перехід до вікового періоду, пов'язаного зі старінням організму, суттєво позначаються на її моральному та матеріальному становищі, має вплив на психічне та фізичне здоров'я. З огляду на це, люди похилого віку потребують соціального захисту і підтримки їхньої життєдіяльності. Цю місію у суспільстві і в нашій країні виконують заклади соціальної сфери, серед яких вагоме місце у наданні соціальних послуг громадянам похилого віку належить територіальним центрам соціального обслуговування (надання соціальних послуг).

Територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг) (далі — ТЦСО) - це спеціально створена бюджетна установа, яка підпорядкується місцевим органам виконавчої влади або органам місцевого самоврядування, які приймають рішення щодо її утворення, ліквідації чи реорганізації. Основна мета створення ТЦСО – це

здійснення соціального обслуговування та надання соціальних послуг громадянам, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують спеціальної допомоги, за місцем проживання, в умовах стаціонарного, тимчасового або денного перебування [2]. Зокрема, до таких осіб належать громадяни похилого віку, які є отримувачами соціальних послуг у ТЦ. Станом на початок 2020 р. в Чернігівській області нараховується 25 ТЦСО, які зараз перебувають на різних етапах реорганізації у зв'язку з впровадженням ряду адміністративних реформ у нашій країні. За інформацією Головного управління статистики у Чернігівській області на 01.01.2020 р. на Чернігівщині проживали 268.9 тис. осіб віком 65 років і старше, що складало 27.36% від загальної кількості населення [1].

З метою з'ясування змісту надання соціальних послуг громадянам похилого віку, ми провели емпіричне дослідження діяльності трьох ТЦСО Чернігівської області щодо надання соціальних послуг даній категорії клієнтів. Це такі установи: Бахмацький районний ТЦСО (надання соціальних послуг), Бобровицький ТЦСО (надання соціальних послуг), ТЦСО (надання соціальних послуг) Ніжинської міської ради.

Зміст діяльності ТЦ ми вивчали з трьох позицій : керівника центру, фахівців цих установ та отримувачів соціальних послуг. Для цього ми розробили анкети окремо для керівників та соціальних працівників цих установ. Для отримувачів послуг (людей похилого віку) ми адаптували анкету М. Житинської «Прагнення людини похилого віку до розвитку та підвищення рівня якості життєдіяльності». Загалом в опитуванні взяло участь 48 осіб, з них: 3 керівника ТЦ, 16 соціальних працівників та 29 осіб-отримувачів соціальних послуг. Опитування респондентів проводилось очно та дистанційно.

Опитування керівників ТЦСО засвідчило, що своїми основними досягненнями за час роботи на посаді, респонденти вважали: реалізацію соціальних проектів, залучення грантів для покращення якості надання соціальних послуг, відкриття та організація роботи відділення денного перебування, затвердження соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку» тощо, що свідчить про активність та зацікавленість керівників у розвитку професійної діяльності закладу, бажанні удосконалити його роботу, відкритість передовому досвіду та новаціям. Серед своїх основних функціональних обов'язків керівника респонденти на перше місце поставили - організацію роботи закладу (планування, контроль, забезпечення належних умов праці тощо) ; на друге - створення сприятливого психологічного клімату в колективі ; на третє - сприяння професійному зростанню працівників. Логіка побудови відповіді у вигляді рейтингового розподілу функціональних обов'язків засвідчує той факт, що керівники центрів не тільки ознайомлені із своїми обов'язками у теорії, а й застосовують їх при вирішенні різних завдань практичного характеру, що сприяє успішній діяльності цих установ. Основними труднощами під час добору кадрів для роботи у ТЦСО керівники вказали: низький рівень професійної підготовки та слабе вираження морально-етичних якостей працівника. Серед них респонденти вказали, що це : емпатійність, толерантність, доброзичливість, адекватність, урівноваженість, амбіційність. З відповідей опитуваних можна створити професійний портрет фахівця соціальної роботи, який має працювати у ТЦ та який можна ще доповнити суто професійними складовими, а саме - професійними компетентностями, які необхідно розвивати у майбутніх фахівців, що будуть працювати у системі закладів соціальної сфери з людьми похилого віку. Опираючись на той факт, що керівник є прямим організатором роботи ТЦ та несе відповідальність за виконання покладених на центр завдань, він має безпосередньо ознайомлюватися із запитом отримувачів послуг (керівники відзначили, що клієнтами центрів є приблизно 20% чоловіків та 80% жінок, яким переважно 60-75 років), тому нами було сформульоване запитання, що стосувалося знання ними очікувань людей похилого віку від фахівців ТЦ. Відповіді на це питання засвідчили, що керівники центрів вказували на такі очікування людей похилого віку від діяльності ТЦ та від фахівців, які там працюють: отримання користі для здоров'я (65%), задоволення потреб у творчій реалізації (20%), відчуття себе сучасною людиною (15%). На думку керівників ТЦ причинами, які заважають людям похилого віку звертатися за допомогою до фахівців цих установ є:

проблеми зі здоров'ям, відсутність визначеного сенсу життя (не бачать практичної користі), пасивність, стереотипна думка про непотрібність таких послуг саме для них. Основними труднощами в організації роботи для надання соціальних послуг людям похилого віку, респонденти визначили: відсутність якісного медичного забезпечення (програм, методичних рекомендацій, дидактичного матеріалу тощо), особливо підкреслили слабку розробленість нормативно-правових документів, а також слабе забезпечення матеріально-технічною базою (мала кількість комп'ютерів, принтерів, проекторів тощо), низьку забезпеченість закладів кваліфікованими кадрами.

Об'єктивність висновків керівників щодо надання соціальних послуг у ТЦСО підтверджують дані отримані після аналізу результатів проведеного опитування соціальних працівників цих установ. Так, ми можемо констатувати, що переважний вік фахівців від 37 до 55 років, професійний стаж роботи знаходиться у межах від 2 до 32 років. Всі фахівці – жінки, мають вищу освіту, з яких лише 6 осіб мають фахову освіту (38% від загальної кількості опитаних). Серед потреб клієнтів соціальні працівники вказують потреби: у спілкуванні, в активності як запоруці життя, у задоволенні матеріальних потреб, бути корисним для інших, відчувати себе молодим тощо (ми розмістили їх за рейтингом). Така оцінка потреб людей похилого віку працівниками ТЦ частково співпадає із науковими джерелами, в яких наведені приклади потреб людей похилого віку, але потребує співставлення із відповідями стосовно даного питання самих користувачів соціальними послугами цих установ. Для того, щоб проаналізувати діяльність працівників ТЦ, нам необхідно було з'ясувати у них, за якою допомогою найчастіше до них звертаються люди похилого віку. Так, за оцінкою фахівців ТЦ люди похилого віку найчастіше звертаються до них: 32% - за побутовими послугами, 25% - шукають допомоги у зміцненні власного здоров'я, 23% - щоб реалізувати свій творчий потенціал, 20% - щоб відчувати себе сучасною людиною. Така оцінка працівниками запитів людей похилого віку співпадає із оцінкою керівників ТЦ та підтверджує як об'єктивну наявність вказаних запитів, так і взаємодію фахівців у їх вирішенні, професійну спрямованість діяльності установи в цілому. На думку фахівців ТЦСО, найбільше люди похилого віку надають перевагу таким видам діяльності: роботі над покращенням здоров'я (50%), цікавляться основами психологічних знань (30%), 13% - працюють в саду чи на городі, 7% - займаються певним видом декоративно-прикладного мистецтва. Також при аналізі результатів анкетування керівників та працівників ми знайшли співпадання у відповідях на запитання, що стосувалось причин, які найчастіше заважають звертатися людям похилого віку за допомогою до фахівців ТЦСО. Це: проблеми зі здоров'ям (43%), стереотипна думка, що людині похилого віку це непотрібно (36%), 20% людей похилого віку не вбачають практичної користі в цьому. Значно ускладнюють надання соціальних послуг людям похилого віку, на думку фахівців ТЦ: відсутність якісного методичного забезпечення (50%), проблеми із залученням та рівнем підготовки волонтерів (28%), організація роботи міждисциплінарної команди фахівців (22%).

Для того щоб більш об'єктивно вивчити досліджувану проблему, ми провели опитування людей похилого віку зазначених ТЦСО згідно визначених питань. Отримувачам послуг в основному від 62 до 75 років, з них: – 15 осіб мають середню технічну освіту, 12 осіб – вищу освіту, 2 особи – початкову освіту; 20 жінок і 9 чоловіків. Особливості життєдіяльності людей похилого віку нам допомогли з'ясувати такі виявлені факти: серед респондентів панує думка, що тривалість життя людини залежить переважно від способу життя (45% опитаних), від спадковості (31%), від медичного обслуговування (24%). Найвищим показником рівня якості життєдіяльності 48% респондентів назвали здоров'я, 22% – збереження активності, 30% - матеріальне забезпечення. Для того щоб зробити свою життєдіяльність більш кращою, люди похилого віку : займаються улюбленою справою(35%), ведуть здоровий спосіб життя (30%), постійно шукають нові можливості участі в різних видах діяльності (24%). Лише 11% не знають як можуть вплинути на підвищення рівня якості своєї життєдіяльності. Дуже важливою інформацією для нашого дослідження виявилось те, що 87% респондентів зазначили, що прагнуть і готові змінити власний спосіб

життя з метою покращення рівня якості своєї життєдіяльності. Це свідчить про важливість діяльності ТЦСО. Підтвердженням цього також є також те, що 95% опитуваних повідомили про те, що при можливості хотіли б займатися саморозвитком та самовдосконаленням. Опитувані зазначили рейтинг сфер занять у яких би хотіли розвиватися у даний час, а саме : громадська діяльність, волонтерство, творчість. Такий високий відсотковий показник відповідей на дане запитання дає нам орієнтир у пошуці змістовного надання соціальних послуг для людей похилого віку та їх різноманітності.

Таким чином, комплексне дослідження змісту діяльності ТЦСО щодо соціального обслуговування людей похилого віку дає можливість успішно вирішити питання організації соціальної допомоги людям похилого віку з урахуванням їх запитів і проблем на місцях на засадах взаємодії керівників, фахівців, клієнтів, розвивати нові моделі соціальних центрів, реалізовувати проекти розвитку інноваційних моделей надання соціальних послуг.

Список використаних джерел

1. Головне управління статистики у Чернігівській області.URL:
<https://www.chernigvstat.gov.ua/statdani/Demog/index.php>.

2. Типове положення про територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг: затверджено постановою КМУ від 29.12.2009 р. №1417.URL:
<https://www.kmu.gov.ua/npas/24323737>

Конончук Д. І.,

аспірант кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту, магістр соціальної педагогіки

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя (м. Ніжин, Україна)

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Серед викликів сучасності, які висувують нові завдання перед соціальними педагогами та соціальним працівниками, і вимагають негайної практичної роботи, звертає на себе увагу проблема формування безпечної поведінки учнів підліткового віку. Це пов'язано з численними чинниками, які негативно впливають на здоров'я молоді. Особливе місце серед них посідають шкідливі звички та ризикована поведінка. Так, за результатами досліджень ЮНІСЕФ в Україні, серед учнівської молоді 12,5% хлопців і 7,1% дівчат палили протягом останніх 30 днів; марихуану та інші «легкі» наркотики протягом останнього місяця вживали 3,8% хлопців та 1,6% дівчат. Проте, найвищими є показники вживання алкоголю – 22,2% хлопців та 23,4% дівчат [8].

Підлітки, внаслідок особливостей соціальної ситуації розвитку особистості на даному віковому етапі, складають особливу категорію ризику (діти віком 10-14 років). Вони вже можуть цілком самостійно усвідомлювати свої дії, але ще не вміють передбачати наслідки власних дій для соціуму і себе, внаслідок чого виникає ймовірність виникнення порушення здоров'я або інших небезпек у них самих або тих, хто їх оточує. Тому вони потребують особливої уваги та підтримки з боку соціальних інститутів, соціальних служб та працівників соціальної сфери. Особливо гостро постає питання соціально-педагогічної підтримки формування безпечної поведінки підлітків в контексті профілактичної діяльності щодо різного роду дій і вчинків, які можуть привести до трагічних або навіть фатальних наслідків для них самих або для оточуючих.

Проблема безпечної поведінки підлітків зумовлена складними життєвими обставинами, безвідповідальним ставленням до себе, своїх вчинків, відсутністю необхідної інформації або її недостовірністю, негативними явищами в дитячому та молодіжному середовищі, що робить її областю багатьох наукових досліджень. Особливе місце у вивченні і вирішенні даної проблеми, на нашу думку, належить соціальній педагогіці (Т. Алексеєнко, Р. Васильєва, С. Гвозд'їй, Л. Карнаух, С. Кушнар'єв, В. Латчук, Н. Лизь, Ю. Науменко,